

Bizalmas jelentés a magyar politikusok moszkvai útjával kapcsolatos közvélemény-kutatásról ^[1]

(1946. április 18.)

„A negyedik kérdésünkben azt tudakoltuk: »Minő pénzügyi és gazdasági megegyezést vár a moszkvai tárgyalás eredményeként?« A társadalmi osztályok között lényegesebb különbség csak annyiban mutatkozik, hogy az értelmiségiek inkább gondolnak újabb áru csereforgalmi egyezmények megkötésére, mint a kispolgárok és a munkások (43%-28%-28%). A jövótételi kötelezettségeink enyhítésére leginkább a munkások (31%), legkevésbé az értelmiségiek gondolnak, (22%). Egyébként egyöntetűek a vélemények.”

Bevezetés

Külpolitika és közvélemény

A történelmi kutatások egyik fontos, de megítélésünk szerint elhanyagolt elemét képezik az állampolgárok külpolitikai gondolkodására, és az ország helyzetének értékelésére vonatkozó vizsgálódások. Magyarország helyének értékelése a nemzetközi kapcsolatok rendszerében, illetve a magyar érdekek érvényesítésének a lehetőségei a magyar közgondolkodás számára mindig is érzékeny (de gyakran túlérzékeny) területet jelentettek.

Az ArchivNet 2001/2. számában megjelent **"Révész Béla: Újabb dokumentum Nagy Ferenc és Sztálin találkozásáról"** ^[2] című forrásismertetéshez kapcsolódván, a diplomáciatörténelmi esemény egy másik aspektusú megközelítésére szeretném felhívni a tisztelt olvasók figyelmét. Nevezetesen arra, hogy a magyar közvélemény hogyan értékelte ezt a látogatást, illetve milyen elképzelések és illúziók tapadtak az igazságos békeelteremtés ideájához.

A diplomácia- és köztörténelmi eseményeket ismervén tudjuk, hogy a huszadik századi magyar és egyetemes történet fordulópontjának számít a II. világháború befejeződése és a békekötések, illetve a hidegháború kezdete közötti időszak. Ennek az alig 4-5 éves átmeneti periódusnak első felében zajlott le az 1945 utáni béke rendezés folyamata, amikor az államok próbálták megtalálni "új helyüket" a Németország összeomlása utáni helyzetben.

A békeelőkészítés folyamán főként a szovjeteknek voltak olyan elképzeléseik, hogy a nagyhatalmi döntésmechanizmusból minél inkább kizárják azokat a győztes országokat, akiknek nem voltak közvetlen politikai érdekeik az európai újrendezés folyamatában. A Sztálin által kézben tartott szovjet külpolitika az erő pozíciójából, de a realitások figyelembe vételével igyekezett érdekszférájában az (orsz)-szovjet geostratégiai érdekek érvényesítését az érvényre juttatni. Jellemző adat, hogy a Második Világháborút győztesen befejező 21 ország közül csak 5 vehetett részt a béke rendezési folyamatban, de a tényleges döntéshozatal csak három ország: Anglia, az Egyesült Államok és a Szovjetunió kiváltsága maradt.

A kelet-közép-európai vesztes államokkal kötött békeszerződések előkészítésében kezdettől fogva a Szovjetunió játszott vezető szerepet. Hiába tiltakoztak az amerikaiak és az angolok a jaltai megállapodásokban a szovjetek által is megígért demokratikus belső fejlődés befolyásolása ellen. A szovjet irányítás alatt álló kelet-közép-európai és balkáni szövetséges ellenőrző bizottságok politikai, és a térségben állomásozó szovjet hadsereg katonai túlsúlya ellenében ezek keveset értek.

Magyarország bel- és külpolitikai helyzete 1946 áprilisában

A magyar közvélemény hangulatának megértéséhez először is röviden vázolni kell a magyarországi belpolitikai helyzet alakulását, és fel kell hívni a figyelmet arra a szakmai munkára, amelyet a Külügyminisztérium tisztviselői végeztek a magyar békeelőkészítés tárgyában. Ez a munka sajnálatos módon párhuzamosan zajlott a politikai pártok békeelőkészítő tevékenységével, és alárendelődött a koalíciós pártküzdelmek politikai erőviszonyainak.

A szakmai munka, vagyis magyar békeelőkészítés diplomáciai előkészítése, teljes nemzetközi elszigeteltségben, 1945 nyarán kezdődött el, amikor az újra felálló Külügyminisztérium Gyöngyösi János vezetésével ismételtlen megkezdte a békeelőkészítést. 1945 májusában a Békeelőkészítő Osztály vezetésével Kertész István törvényszéki bírót bízták meg, aki nagy ambícióval állt neki a békeelőkészítő munka megszervezésének, a béketárgyalásokon megfogalmazandó magyar tárgyalási pozíció erősítésének.

A Függetlenségi Frontba tömörült pártok 1945 júliusában megbízottakat delegáltak a Békeelőkészítő Osztály mellé, de a pártérdekek és a teljes nemzetközi elszigeteltség, illetve ezen utóbbiból fakadó információhiány nagyon megneghízette az érdemi munkavégzést. Az osztály számos jegyzéket készített a megszálló hatalmak képviselői számára. Ezeknek az alaphangvétele az volt, hogy Magyarország teljes mértékben le szándékozik mondani az 1945 előtti korszak revizionista törekvéseiről. Ennek megfelelően dolgozták ki 1945. július 2-án a béketárgyalások előkészítésének ideológiai alapjait, amelyet a Minisztertanács július 25-én jóvá is hagyott.

Magyarország a kérdések érdemi mérlegelését és tárgyalásos békét várt. Vagyis azt, hogy a legyőzöttek a Jaltai Nyilatkozat szellemében méltányos elbánásban részesülnek, és a trianoni határok által felvetett nemzeti kérdések is rendezésre kerülhetnek. A béketárgyalásokra való felkészülésre először a választási győzelmét kihasználni igyekvő Független Kisgazdapárt tett kezdeményezést 1946. januárjában.

A Kisgazdapárt kormányzati elképzelései ugyanis szorosan kapcsolódtak a békeszerződésekhez, mivel arra számítottak, hogy a Szovjetunió, a békeszerződések megkötése után, kivonul a térségből, és érdekei csak a számára baráti kormányok fenntartására irányulnak. Ez viszont lehetővé tette volna, hogy Magyarországon a polgári erők hosszabb ideig hatalmon maradjanak. Ennek megfelelően a párt nagy figyelmet fordított a külpolitikai kérdésekre, és a béketárgyalásokra való felkészülést tekintette egyik legfontosabb feladatának. Az Országos Központ külügyi osztályának irányításával a parlamenti képviselők közül álló külügyi bizottság hozzákezdett a béketárgyalások anyagának előkészítéséhez, a magyar álláspont kidolgozásához, és a pártvezetőség intenzív kampányt kezdeményezett, hogy a magyar közvéleményt is "felkészítse" a tárgyalásokra s azok várható következményeire.

Ezt a munkát a pártpolitikusok mellett a Kisgazdapárt irányítása alatt álló Külügyminisztérium és Tájékoztatásügyi Minisztérium végezte. Az itt közölt forrás, amely egyben a magyar közvéleménykutatások történetéhez is adaléku szolgál, ennek a tevékenységnek a részeként született 1946. április elején, tehát a magyar kormányküldöttség moszkvai útjával egy időben.

Forrás

ad 1249/Bé
1946

MAGYAR TÁVIRATI IRODA
Magyar Közvéleménykutató Szolgálat

10.biz.
1946

Kiegészítésként 14/1946. számú jelentésünkhöz közöljük az eredmények részletes megoszlását. A statisztikai feldolgozásnál ez alkalommal csak a három társadalmi réteget vettük tekintetbe. Kísérletképpen kérdezőbiztosainknak megbízást adtunk arra, hogy a megkérdezettekől természetesen azok nevének megkérdezése nélkül igyekezzenek kipuhatolni, hogy mennyire hívei a mai rendszernek. Bár ez a kísérlet nem tart igényt arra, hogy tudományosan megalapozott eredményre vezessen, mivel a kategorizálás ebben az esetben végeredményben kérdezőbiztosaink egyéni elbírálásától függött, közöljük, hogy mintegy 25% inkább jobboldalra, 35% erősebben baloldalra húz, 40% híve a jelen iránynak. Elsőnek felvetettük a kérdést "Miről tárgyalnak Ön szerint a moszkvai értekezleten?" A békeelőkészítéssel kapcsolatos politikai vonatkozásokat az értelmiségiek valamivel nagyobb számban említik, mint a kispolgárok, és ezek inkább mint a munkások (52,9%-51,1%-46,7%). A második kérdés azt tudakolja: "Várja-e Magyarország külpolitikai helyzetének javulását a kormányfériak moszkvai útjától?" A közönség lényeges többsége (közel 2/3) a moszkvai út kilátásait kedvezően ítéli meg. A munkásság (67,4%) és kispolgárság (64,7%) e téren valamivel nagyobb optimizmust mutat, mint az értelmiség (56,0%) anélkül azonban, hogy az eltérések lényegbevágóak volnának. A politikai beállítottság szerint a jobboldali beállítottságúak 40%-a, a szélső bal 80%-a ad kedvező ítéletet. Harmadiknak megkérdeztük: "Gondolja-e, hogy a moszkvai tárgyalások eredményeképpen a magyar békeelőkészítő tervezet megértésre talál?" A válaszok megoszlása közel ugyanolyan, mint az előbbi kérdésnél, itt is a munkásság még bizakodóbb, mint a kispolgárok és ezek inkább, mint az értelmiség (59,9%-58,7%-53,8%). A politikai beállítottság szerint a megoszlás egyezik a második kérdésre adott válaszokkal. A negyedik kérdésünkben azt tudakoltuk: "Minő pénzügyi és gazdasági megegyezést vár a moszkvai tárgyalás eredményeként?" A társadalmi osztályok között lényegesebb különbség csak annyiban mutatkozik, hogy az értelmiségiek inkább gondolnak újabb áru csereforgalmi egyezmények megkötésére, mint a kispolgárok és a munkások (43%-28%-28%). A jövótételi kötelezettségeink enyhítésére leginkább a munkások (31%), legkevésbé az értelmiségiek gondolnak, (22%). Egyébként egyöntetűen a vélemények. Az ötödik kérdésben azt vizsgáltuk: "Gondolja-e, hogy a moszkvai értekezleten a magyarországi megszálló csapatok csökkentéséről is szó esik?" Több mint a fele a megkérdezetteknek, főleg kispolgárok és munkások úgy gondolják, hogy igen, ugyancsak anélkül, hogy az egyes társadalmi rétegek között nagyobb eltérés mutatkoznék. A jobboldali beállítottságúak 40%-ban, a szélső baloldali érteleműek 65%-ban látják a kérdésfeltevést lehetségesnek. Hatodiknak felvetettük azt a kérdést, hogy: "Mikorra várja az összes magyar hadifogoly hazatérését?" A munkások hamarabb várják vissza őket, mint a polgári rétegek, a szélső baloldali érteleműek jóval nagyobb optimizmust tanúsítanak, mint a jobboldali beállítottságúak.

Budapest. 1946. április 18.

Magyar Közvéleménykutató Intézet

A jelentéshez az alábbi kísérőlevél volt csatolva Gyöngyösi János külügyminiszter részére: *Mellékelten tisztelettel megküldjük 10/1946 számú bizalmas jelentésünket. Ez a jelentés kizárólag Miniszter Úr tájékoztatására szolgál, a jelentéseinkre előfizető intézményeknek ezt nem küldtük meg.* Budapest, 1946. április 18. (H. Schiller egyetemi ny. r. tanár, igazgató)

MOL XIX-J-1-a-1420./Magyar Országos Levéltár Mikrofilmgyűjtemény. Az államigazgatás felsőbb szervei. Külügyminisztérium, Békeelőkészítő osztály iratai. Mikrofilmszám: 12420. tekercs. 28. cím. II-13. A Magyar Távíratok Iroda Közvéleménykutató Szolgálatának jelentései a békeelőkészítő tárgyalás végrehajtott közvéleménykutatás eredményeiről. 34-36. o.. Mikrofilmgyűjtemény: 12420. tekercs/

Címkék:

[Függetlenségi Front](#) ^[3]

[Független Kiszagdapárt](#) ^[4]

[Nagy Ferenc](#) ^[5]

[Sztálin](#) ^[6]

[Külügyminisztérium](#) ^[7]

[béke](#) ^[8]

Kiadás: 1. évfolyam (2001) 3. szám

Forrás webcím: https://www.archivnet.hu/politika/bizalmas_jelentes_a_magyar_politikusok_moszkvai_utjaval_kapcsolatos_kozvelemenykutatasirol.html

Hivatkozások

[1] https://www.archivnet.hu/politika/bizalmas_jelentes_a_magyar_politikusok_moszkvai_utjaval_kapcsolatos_kozvelemenykutatasirol.html

[2] http://archivnet.hu/politika/ujabb_dokumentum_nagy_ferenc_es_sztalin_talalkozojarol.html

[3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/fuggetlensegi-front>

[4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/fuggetlen-kiszagdapart>

[5] <https://www.archivnet.hu/cimkek/nagy-ferenc>

[6] <https://www.archivnet.hu/cimkek/sztalin>

[7] <https://www.archivnet.hu/cimkek/kulugymnisztarium>

[8] <https://www.archivnet.hu/cimkek/beke>